

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Iacobi Lobbetii Leodiensis E Societate Iesv. Specvlvm
Ecclesiasticorvm, Ac Religiosorvm.**

Lobbet de Lanthin, Jacques

Leodii, 1640

Capvt IX. De Cæremonijs Missæ, ijs maximè, quæ verbis exprimuntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47105](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47105)

Et ista tibi à sole morum documenta : eadem etiam ab oculo parui mundi , id est tui corporis lucerna, & si voles altero sole : hoc enim suggerit Philosophorum lycæum, & medicorum affirmat schola ; pupillam oculi , quò nigrior fuerit , eò acutius obiecta reddere ; eòque melius, quò profundior.

Quisquis es Sacerdos, es Ecclesiæ, quod vniuerso sol, quod oculus corpori : ideoque quo à tui contemptu nigrior, quo ab humilitate fueris profundior, eò aptior regendo magno corpori, id est Ecclesiæ. Ad hanc porrò profunditatem te ducit ea corporis inclinatio, quam inter sacra vsurpare soles ; si modò illa animi inclinationem vt debet, etiam exprimat.

CAPVT IX.

*De Cæremonijs Missæ ; ijs maximè, quæ
verbis exprimentur.*

Dixit olim, & scitè quidem Orator Romanus ne histrio videat in scena, quod non videat sapiens in vita. Ille vt auditorum oculis, auribusque seruiat, eius mores, geniumque induere solet, cuius personam in scena sumpserit exhibendam. Si Regem ille e mentito ad tempus habitu, assumpta purpura, sceproque defert in theatrum, Regis ora, vultus, oculos, frontem ostentare nititur, & licet è vili

348 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
luto, agrestique casa, prognatus sit; se tamen ipse
superat; vt Cræsum, vt Alexandrum, vt Cæsarem
præstet. Tu verò quisquis es altissimi Sacerdos, non
dico Regis, non Cræsi, non Alexandri, aut Cæsaris
alicuius: sed Christi Seruatoris personam in sacra
templorum adyta inferis, atque importas, vide qua
corporis compositione, quo oris nitore, qua frontis
elegancia, quo deuotæ mentis apparatu. Theatrum
ingrederis nobile, augustumque proscenium, in
quo non mortale tantum genus, sed immortales
assistunt genij, & te ipsum à capite ad calcem ex-
plorant, rimantur omnes animi latebras, voces ex-
cipiunt, & oracula sacrificantis, gestusque omnes
obseruant: vide ne quid in his leuiusculum, in illis
disonum sit à persona quam sustines.

Ne porro sit; patris explicabo, nonnulla verba,
sacrasque orationes, quibus inter augusta Missæ
mysteria vteris, in illis enim potissima pars actionis
illius videtur esse reposita.

§. P R I M V S.

De Introitu.

DE Nomine prima instituetur quæstio, tum
altera de re, tum denique alia de authore, si-
neque; quem sibi Sancta Mater Ecclesia præfigen-
dum putauit.

Introitus ab introeundo dictus has potissimum

ob

ob causas. Sacerdotibus antiquæ legis, è vestis ora pende-
 bat series tintinnabulorum, quorum tinnitu, sonoque monebatur
 populus, quod iam sanctuarium subiret Sacerdos, cui etiam animos,
 piæque vota conferre iuebatur; sicque hac ratione ad sacra
 vocabatur tota concio, quæ conuenerat. In noua lege alia,
 atque alia ratio fuit.

Primum enim in veterum monumentis lego populum ad sacra
 Missarum solemnities euocatum humana voce, validoque clamore,
 tum deinde quasi festiuo tubarum clangore; tum denique sonoro
 campanarum ære, pulsuque, quorum primus author fuisse creditur
 S. Paulinus, Nolæ Episcopus, & inde campana dicta est Nola,
 ut vel suo nomine, locum sibi veluti natalem proderet, atque
 commendaret. Vbi verò populus in veneranda templorum adyta
 sic est accitus; ut etiam de propinquo officij sui moneatur,
 è choro Clerus omnis, alta, concinnaque voce sacrum carmen
 accinit, ut ex eo doceantur Christiani sese componere ad
 singularem quandam in superos pietatem, & hinc à nonnullis
 Introitum dici placuit, quod tum populus, qui in primis
 herebat adytis, in Sancta Sanctorum euocetur; atque introeat.

Et ista de nomine quaestio, ad rem ipsam venio; constat
 Introitus antiphona, & versu, plerumque è Psalmis petito,
 vnde enim potius? sunt Psalmi diues,

350 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
diues, & opulenta affectionum omnium officina,
continentque eximia quædam pietatis incitamen-
ta; ideoque à Radulpho rectè componuntur cum

Prop. 9. manna, quia vt in hoc omnis erat ciborum sapor,
suauitas omnis, & innoxia gulæ irritamenta: ita &
in Psalmis gustus quidam insidet, & sapor diuinorum.

De authore Introitus sua quoque inter Docto-
res controuersia.

Dur. l. 4. Theologum legi, qui dicat olim ante Missam
de diu. cantari solitos Dauidis Psalmos centum quinquaginta,
off. c. 5. ginta, non vna vt opinor orationis serie, vocisq; tra-
ctu (is enim in longum abiisset, etiam forte plus
quam ratio temporis, & pietatis æstus ferre po-
tuisset:) sed quod verò similis est, alios, atque alios:
sic vt aliquot Missarum lapsu totum Psalterium
decurreretur.

L. de diu. Res ea deinde, vt in humanis fieri solet ad regu-
Offic. c. lam, normamque reuocata à Cælestino Papa, vt
quid sig. credit Alcuinus, qui eum Pontificem authorem fa-
vestim. cit illius, quod Introitum appellamus.

Priusquam id è sede Petri statuisset summus Ec-
clesiæ Præsul. Missæ primum prælegebatur Episto-
la Pauli, tum Euangelium. Imò D. Gregorius cre-
dit, sub initia surgentis Ecclesiæ, Apostolos oratio-
nem Dominicam tantum adhibuisse.

L. d. Eccl. Malunt tamen alij introitum è Psalmis petitum
Hier. c. 3. ad ipsa Apostolorum tempora reuocare: certè ma-
gnus

gnus Dionysius Apostolis coætaneus meminit Psal-
morum, qui sub initium Missæ prælegebantur. Et
ista ad Authorem attinent.

Venio ad finem & scopum, quo collimauit Ec-
clesia, dum Sacerdos ad aras introit, Christumque
exhibet Sacerdotem in æternum, qui è sinu Patris,
seu diuino quodam sacrario egressus est, vt seipse
hostiam offerret pro salute generis nostri: sic in-
troeuntem voce, cantuque sequitur chorus omnis,
& pios versiculos iterum, iterumque repetit, ac
geminat.

Ea geminatio ostendit, quæ fuerint olim suspi-
ria, qui gemitus Prophetarum, & Sanctorum Pa-
trum, qui è longa illa, tristicique nocte, è limbi
claustris, ac repagulis, validos in cœlum clamores
emittebant; vt ex ijs tandem aliquando Dei Filium
euocarent, atque excirent. Et hæc dicta velim;

Primum vt Sacerdoti ad altare introeunti suc-
currat animo, cuius ipse personam sustineat, cuius
gesta, vitamque exprimat. Christum exhibet, quem
Pater æternus introduxit in orbem terræ, & dixit:
adorent eum omnes Angeli eius: quanta in eo digni-
tas; maiestas quanta! Christum ostentat Seruato-
rem generis nostri, qui ad aras, ad Crucem ascendit,
vt in eo salutis nostræ cadat victima: quantus in eo
amor est, quam effusa caritas. Et hæc tum temporis
Sacerdoti iniici debent cogitationes, vt supparet
Saluatori

Saluatori

352 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
Saluatori animos induat; eaque se sistat; quae ille
quondam caritate, & animorum zelo,

§. 2.

*De Psalmo Iudica, & Confessione generali
Sacerdotis.*

Ps. 42.
C. 6.
Cassiod. l. 10. c. 9.
A Signo Crucis exorsus Sacerdos alterna voce,
cum Ministro legit Psalmum *Iudica me
Deus*. Mos ille Psalmos, & Antiphonas alternis
versibus decurrendi manauit primum è caelo. Isaia
enim reclusum illud cum esset obiecta visio duo-
rum Seraphinorum, qui clamabant alter ad alte-
rum, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus exer-
cituum*. Ab illa caelesti vocum alternatione in ter-
ras emissus Antiphonarum vsus, quarum author S.
Ignatius, eas Ecclesiae Antiochenae tradidit, æmula-
tione quadam cum Angelorum concentu; quos
alterna vocum modulatione Sanctissimam Trini-
tatem laudare audierat.

In hoc porrò Dauidis carmine, metroque sacra-
tione, tria ab immortali Deo postulat Sacerdos,
priusquam ad aras gradum faciat.

Primum discerni de gente non sancta, & profa-
na; procul enim à sacris este profani.

Tum deinde affulgere sibi radium aliquem diui-
nae lucis, ac veritatis.

Tum denique Prophetarum more duci, admit-
ti que

tiq̄ue in montem sanctum, in cœlestem Ierusalem,
in qua omnibus incessat lætitijs.

Hæc vbi Dauidica voce peregit, tum delabitur
ad confessionem generalem, vt ab omni peccati
næuo liber, ad sacra Missarum solemnia propius
accedat. Huius confessionis author dicitur Pontia-
nus, qui centum quinquaginta annis ante Dama-
sum Papam vixisse legitur.

Valet ea confessio, tum ad peccatorum omnium
detestationem, tum etiam ad remissionem venia-
lium, de qua agitari solet inter Theologos quæstio.
An ea confessio à Sacerdote facta, remittat peccata
venialia non tantum ex opere operantis, vt coniun-
cta cum odio, fugaq̄ue commissi sceleris, pioq̄ue
motu pœnitentis, verum etiam ex opere operato.

Doctores Scholastici hic discedunt, trahuntur-
q̄ue in duas sententias; quas priusquam euoluam,
ex communi scholæ sensu, & Theologiæ placitis
id statuo, esse in Ecclesia, tum Sacramenta, tum e-
tiam ea quæ dicuntur & sunt Sacramentalia; inter
quæ magnum omninò discrimen.

Primum enim Sacramenta à Christo instituta,
eum vnum authorem agnoscunt, & amant; Sacra-
mentalibus verò Ecclesiastica autoritate excitari pos-
sunt, virtute clauium, quas Ecclesiæ suæ reliquit
Seruator optimus.

Alterum, in quo ab inuicem distant est illud,
quod

Yy

quod

354 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
quod Sacramenta sint veluti vasa gratiæ, eamque
conferant ex opere operato; sint remedia peccato-
rum mortalium, quæ nunquam delent sine infu-
sione gratiæ; est enim ea peccato letali necessitas
imposita, vt nunquam extirpetur, nisi cœleste, ac
diuinum gratiæ germen inseratur. At verò Sacra-
mentalia sunt remedia peccatorum venialium, ea-
que tollunt, etiam sine aliqua gratiæ communionem.

His ita ex veritate constitutis, ad quæstionem
meam redeo, eique paucis facio satis, & primum
quidem illud conficio, quod extra litem, & con-
trouersiam est, Sacramentalia ex Christi beneplaci-
to, Ecclesiæque institutione, virtute clauium, delere
peccata venialia, eiusmodi sunt aqua lustralis, bene-
dictio Episcopalis, & similes actus quos Theologi
recensent.

Alterum inter Sacramentalia reponi posse con-
fessionem generalem, & quod inde consequens
est, peccata venialia relaxare, vt cum Theologis lo-
quar, ex opere operato.

Pro hac sententia præsidium peto ex Canone de
quotidianis, distinctione tertia de pœnitentia, vbi
ea vis confessioni, quæ inter sacra Missarum solem-
nia fit, attribui videtur.

Tom. 3.
tit. 4. c.
68. re-
lect. de
Sacram.
p. 1. ad 6.

Accedunt, & pondus addunt huic meæ assertio-
ni Theologi magni nominis. Waldensis, Melchior
Canus, Maior, Victor. Sotus, Valentia, alijque quam
plurimi,

plurimi, quorum sententiæ subscribere in præsen-
tia magis pium, & excitandæ deuotioni opportu-
num videtur. Scio alios contra sentire, & loqui, &
in hac materia vt in alijs plerisque esse Doctorum
inter se pugnam: ego in ea, dum adhuc res est sub
dubio, illa sequor, & amo, quæ magis fauent pietati.

Quod si in eam opinionem te non inclinat ea
virorum magnorum authoritas: fortè adducet v-
berimus ab illa confessione prouentus.

Narrat Cæsarius Petrum religiosum adhuc iu-
uenem & in primo ætatis æstu, dum Villariensi
Abbati Missæ ministraret, & confessionis generalis
formam decurrisset, absolutionemque excepisset,
audisse hanc è cælo vocem, & hoc oraculum Dei
miserantis. *Dimissa sunt peccata tua.*

Potuit equidem non diffiteor, accessisse dolor
aliquis pœnitentis animæ, qui maculas illas elueret;
at etiam potuit non accessisse, & vni confessioni
vim eam omnem reliquisse.

§. 3.

*De Versiculo: Gloria Patri, & Filio, &
Spiritu Sancto.*

DE hoc versiculo, vna, alterave succurrit quæ-
stio, quis nimirum illius author, & quæ ra-
tio institutionis.

De authore non conuenit inter antiquos. Al-

Y y 2

cuinus,

L. de diu. cuius, & Durandus credunt versiculum illum à
 Offic. l. 4. D. Hieronymo compositum.
 ration. c.

5. Hugo de S. Victore censet editum à Concilio
 L. 2. de Nicæno, & toto Oriente, Occidente, & Africa dif-
 diui. offic. fusum.
 c. 11.

Referunt alij ad tempora Constantij Imperato-
 ris Ariani, sub quo vigeat ea hæresis, quæ & Filio,
 & Spiritui Sancto Diuinitatem per summum ne-
 fas adimebat: aiebatque Filium cum Patre esse qui-
 dem *ὁμοιούσιον*, id est similis substantiæ, non autem
ὁμόσιον, hoc est eiusdem. Ita tum temporis orbis
 vniuersus ferè in duas sectas discessit. Vna Ariano-
 rum fuit, altera Catholicorum. Vt hi fidem suam
 proderent, ad calcem singulorum Psalmorum ad-
 debant solemne illud, & diuinum acroama; *Gloria
 Patri, & Filio: & Spiritui Sancto.*

Contra vero Ariani, vt perfidiam suam testaren-
 tur, addere soliti *gloria Patri per Filium in Spiritu
 Sancto.* Ita Ariano more, id est hæreticè, & perfidè.
 Eadem quoque veræ fidei, formæque corruptela in
 baptismi formam euasit. Catholici enim dicebant.
*Ego te baptiso in nomine Patris, & Filij, & Spiritus
 Sancti.* Ariani contra. *Ego te baptiso in nomine Pa-
 tris per Filium in Spiritu Sancto.* Quam formam

L. 2. Col- etiam miraculo damnarunt superi. Vt enim refert
 lect. circa Theodorus Lector cum Deuterius Episcopus Aria-
 Annum nus, baptisare vellet quendam, cui nomen erat *Bar-
 500. bas*

bas, spretaque forma Catholica, erupisset in eas voces: *In nomine Patris per Filium in Spiritu Sancto*; derepentè è manibus, ex oculis euauit aqua baptismo parata, & infusa. Diceres aquæ elementum, quamuis expers sensus, ac vitæ sensisse tamen formam hæreticam, eamque damnasse. Adeo non superis modo, & hominibus ea fuit odiosa, sed & ipsi aquæ elemento inuisa, quod tantæ impietati, impuroque lauacro subseruire recusauit.

Hoc miraculum vbi sensit, viditque *Barbas*, adhuc Catechumenus, ab impijs Arii castris, ad Catholicos transfijt, miraculum vulgavit, & sacro ritu, formaque Ecclesiæ consueta baptismo probè tinctus. Sed ab illo redeo ad sacrum illud epinicium. *Gloria Patri, & Filio: & Spiritui Sancto*. Inuenitur etiam illud in Liturgijs D. Iacobi, & D. Marci; ex quibus liquido constat, iam inde ab Apostolis vsurpatum, cum aliquo tamen discrimine: nam apud Iacobum dicitur *Gloria Patri, & Filio: & Spiritui Sancto nunc, & semper in secula*.

Statutum deinde à Concilio Romano sub Da-^{Anno}maso Papa, vt ille ipse versiculus ad calcem singu-^{382.}lorum Psalmorum pro coronide adderetur. Vtque in eo legas, quis fuerit sensus antiquitatis, quæ Maiorum nostrorum pietas ac religio; noueris inualuisse quondam inter Monachos illam consuetudinem; vt ille ipse versiculus esset pro forma salutationis.

358 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
lutationis. Si enim alter alteri de via occurrisset, di-
cere solitus. *Ora Pater*, tum ille quasi dicto audiens,
subijcere: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*;
quem orandi, salutandi que ritum vt probarunt vel
maximè superi, ita & inferi improbarunt.

C. 119. Narrat Sophronius in Prato spirituali, Dæmo-
nem olim in habitu Monachi sese Eusebio Abba-
ti exhibuisse. Hic eum è veste Monachum credens,
de more dixit illi: *ora Pater*. Tum malus genius
vt parere videretur, nescio quid insulsum submur-
murans, & maledico dente mandens, ad extremum
adiecit illud, *sicut erat in principio, & nunc, & sem-*
per. Cui Eusebius proposititenax, pij que instituti
retinens, illicò præposuit illud, quod præposuisse
iam oportuerat. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui*
Sancto. Non tulit eas voces infelix Dæmon, diceres
ijs quasi fulmine percuti, & in tartara adigi, ita e-
nim subito ex oculis abiit.

Sed hæctenus de authore, insita que ei versiculo
religione; rationem, causam que institutionis ver-
bulo subnectamus. Hæc inter alias prima, prin-
cipis que fuit, vt esset quasi publica, ac solemnis pro-
fessio fidei nostræ, & veluti tessera, qua Catholici
ab hæreticis discerni possent. Videbant enim maio-
res nostri pro indita sibi à Deo luce, lapsu temporis,
& sæculorum fore, vt contra hoc Sanctissimæ Tri-
nitatis mysterium, tanquam caput, arcem que reli-
gionis

gionis nostræ, enascerentur variæ hæreses, quasi totidem Hydræ, & immania monstra, quæ vt præscinderent, extulerunt augustum illud diuinæ Triadæ epinicium. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto.*

§. 4.

*De sacris illis vocibus Kyrie eleison,
Christe eleison.*

AB introitu Missæ, & cornu Epistolæ deflectit Sacerdos ad medium altaris, ibique stans & in cælum erectus emittit illas supplicis animi voces, *Kyrie eleison*, quas enim potius? pro se, pro populo orator ascendit, vt redeat exorator, à diuina misericordia initium ducit: ab illa quippe omnis boni principium.

De hac oratione suboritur primum quæstio, quis illius author? tum cur Græca lingua? cur eo numero? tum denique quæ illius vis, vt benigna in nos, & prona sit superum, Dei que inclinatio?

Durandus censet solemnnes illas voces *Kyrie eleison* inuentas esse, & Missæ insertas à D. Gregorio: ex vero tamen nec eas inuenit, nec instituit: sed cum lapsu temporis, ac pietatis in dissuetudinem abiissent, pro cura Pastoralis reuocauit, & fortè vt nouies diceretur pro sua pietate decreuit. L. 4. c. 12.

Sotus existimat eam supplicationem à S. Siluestro à Græcis sumptam, & ad Latinos translata. L. 4. sent. d. 13. q. 2. ar. 4.

Verius

Verius alij, eas voces iam inde ab Apostolis vsurpari solitas, vt videre est in liturgijs Diuorum Iacobi, & Marci; ex quibus intelliges morem illum, modumque supplicandi, fuisse perantiquum.

Sed cur inquires Græca voce? cur non potius Latina, vt alijs Missæ orationibus consonarent?

Ep. 178. D. Augustinus Græcas voces ideo retentas ait, vt qua Latinos, qua Græcos vnum esse Dei populum fateremur, vt vnius fidei, vti & vocis debere esse communionem. Habet nimirum illud Christiana humilitas, & linguas, & animos vno caritatis vinculo nectit, ac maritat. Ita cum terra esset innoxia, erat (vt Scripturæ verbis vtar) *labij vnius*; ad eam ætatem te reuocat pia Mater Ecclesia, amatque vt fideles sui idem & sentiant, & loquantur.

L. 6. c. vi. Isidorus id factum ait amore venerandæ antiquitatis, quæ primum eas voces vsurpauit, & quarum retinentes posteri esse debuerunt.

Can. Iacob. de consec. d. 1. Turcremata, quod inter Gentiles, Græci omnium primi fidem admiserint, imò è Græcia Ecclesiæ principes Petrus, ac Paulus Romam aduenerint, vt ad Latinos quoque eadem religio transferretur; vt iret in posteros omnes, à Græcis ad Latinos transisse fidei lucem, solemnem illam orationem in acceptæ religionis tesseram, in monumentum, æternamque beneficij memoriam retineri placuit.

Visum alijs datum illud sapientiæ, quæ tum temporis

temporis apud Græcos florebat quam maximè; erat enim ea præcatio testis & index altioris sapientiæ, quæ diuinæ miserationi se, suaque submittit. Et hæc pro Græco idiomate; quæ subiungam pro numero militant.

Iteratur nouies ea oratio, tum *Kyrie eleison* tum *Christe eleison*, quæ causa? Dixit olim ex antiquis nonnemo Deum opt. max. calculorum numeris delectari, alius: numero Deus impare gaudet, sed cur nouenario?

Puillus homo, terræ puluis, & fugacis æui ludus in æternitate ascribi rogat, & associari nouem ordinibus Angelorum, opus illud nec indulgentis naturæ esse potest, nec vindicis iustitiæ, ideoque misericordiam appellat; nouiesque geminat easdem ferè voces, vt à nouem beatarum mentium ordinibus ad ipsius supremi Numinis aures appellet ea supplex oratio: Domine miserere, Christe miserere.

Obnoxius est homo (quæ immanis eius est miseria) obnoxius, inquam, ignorantia, culpæ & pœnæ, vt ea à suo capite, à suis ceruicibus amoueat, cœlum suspicit, misericordiam inclamat, & ter singulas personas Sanctissimæ Trinitatis appellat. Nimirum quisquis vel vni peccato mortali sese inclinat, in Deum erigit, Patrem petit, Filio insultat, Spiritui Sancto illudit; eoque dignus est qui ingenti supplicij mole obruatur, penitusque perdatur.

362 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
Ne porrò ita malè pereat, quamdiu breues huius
mortalis vitæ conceduntur induciæ, ter Patrem, ter
Filium, ter Spiritum Sanctum compellet, & inge-
minet augustum *Kyrie Domine*, & hoc amabile
Christe, vt à Domino seruus, à Christo Christianus
audiatur, & misericordiam cælo propitio conse-
quatur.

Ab illa etiam liber esse volet à nouem peccato-
rum generibus, ceu totidem naturæ, stygisque mon-
stris, quibus impetitur. Est enim peccatum origi-
nale, veniale, mortale, est peccatum cogitationis,
locutionis, operis; est scelus in quod humana fra-
gilitas inclinatur, est aliud, in quod cæca deuoluitur
simplicitas; est denique & aliud, in quod sua spon-
te ruit malitia: ab his, & ab illis omnibus liberari
cupit Sacerdos, ideoque nouies repetit easdem vo-
ces *Kyrie eleison*, & velut nouem tela in hostem
intorquet.

Ne mirere quod appellem tela, vt enim in his
militare robur, ita & in illis vis elucet Christiana.
Demus eiusce rei argumentum ex historijs, vete-
rumque monumentis petitur: maior fides est re-
bus, quam verbis.

Si Rabbinis credimus, vbi Salomon absoluit au-
gustam illam templi molem stata die, cum ingenti
populi concursu, procerumque corona, ad eam læ-
tus, alacerque perrexit; verum inexpectato prodigio
territus,

territus, & subsistere coactus; derepentè enim templi valvæ, quæ prius explicatæ erant, & patentés, ita penitus occlusæ, & ex oculis propè subductæ, ut nemo vnus omnium videre posset, qua in sacram ædem daretur aditus. Id prodigium primò attonitos habuit, deinde ad preces exciuit pro placando Numine si fortè subiratum foret. Preces porrò fuere per nomen Dauid; *memento*, inquebat Salomon, *Domine Dauid*. Ad eas voces subito apertæ valvæ, obuiusque apparuit aditus: crederes Dauidis nomen Salomoni, populoque pro clavi fuisse, & verè, re etiam ipsa fuit.

Quod Salomoni Dauidis nomen, hoc magno Basilio fuere duæ voculæ, *Kyrie eleison*, quas cum expressisset pius Præsul, portæ Ticinæ Ecclesiæ, quæ prius arctè clausæ, nemine manum admouente apertæ sunt. Et hinc in toga, & pace ab illis vocibus præsidium. Vis in fago, & Martio puluere? illud tibi dabit S. Geminianus sua ipse experientia, bonoque edoctus. Dur. 1. 4.
c. 12.

Mutinæ Ciuitati imminebat Attila, vulgo *Dei flagellum*, ingens erat exercitus, immanes copiæ, barbarus furor, cui impar vis omnis videbatur. Vbi humana defunt, ad diuina confugere virtus docet, & certè confugit S. Præsul pro suo grege pie sollicitus: elataque mente protulit supplices illas voces *Kyrie eleison*. Et ecce mirum dictu, visuque omnes

364 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
illæ copiæ, quæ iam ciuium ceruicibus incumbere,
quæ mœnibus insidere videbantur, in fugam
actæ sunt: diceres aduerso hoste premi, à tergo vr-
geri, & immensa telorum nube peti, atque opprimi.
Nimirum pro hoste, pro telo fuere duæ voculæ
Kyrie eleison, quæ omnes barbarorum conatus irri-
tos fecere, omnem impetum fregere.

Theo-
phil. l. 16.

Nec adeo mirum, cum & ipsa elementa domer
eadem vis orationis. Iustiniani tempore repentino
terræ motu euerfa fuit Antiochia, qui à ruinis reli-
qui fuere ciues, nudis pedibus precabundi processe-
re, acclamantes illud in miserijs vulgatum, ac so-
lemne, *Kyrie eleison*. Vix ea vox in cœlo euaserat,
cum diuino oraculo moniti sunt, vt domorum re-
lictarum superliminaribus inscriberent *Christus no-
biscum, state*. Legerunt superi vindices has miseri-
cordiæ notas, hos amoris typos, hanc tesseram pacati
Numinis, & in miseros mortales sæuire desierunt.

S. 5.

De hymno: *gloria in altissimis Deo, & in terra
pax hominibus*. Luc. 2.

SAcer ille Ecclesiæ hymnus in duas omnino
partes abiit. Vna è cœlo petita authores habuit
Angelos, cœlestes illas intelligentias, beatos spiri-
tus, qui nascenti Christo augustum illud accinue-
runt acroama. *Gloria in altissimis Deo, & in terra
pax hominibus*.

Altera pars è terris ducta hominum opus fuit.
Quorum autem, sua inter antiquos super care lis
est, ac contentio.

Sunt qui authorem faciant Symmachum. Ascri- Microl. c.
bunt alij S. Hilario Pictaviensi Episcopo. 46.

Authorem alij volunt fuisse Telesphorum. Alcuin. l.

Alij ab Ecclesiasticis Doctoribus compositum, de celeb.
Mif.

ne vni cuiquam ea laus tribuatur in re ancipiti, &
dubia: ita censuit Toleranum Concilium. Vt vt sit,
ex illa sententiarum pugna, scriptorumque inter 111.

se dissensione satis liquet, eam in occulto esse. Hoc
tamen in aperto est: in Liturgia D. Iacobi tantum
exprimi eam partem, quæ ab Angelis composita, &
expresâ; cui aliam addidit Ecclesia, vt tota iret in
Dei laudes: quidni enim tota? *Cum laudatis Deum,* In ps.
inquit Augustinus, *toti laudate, cantet vox, cantet* 148.
vita, cantent facta, Deum toti laudate.

Ne omnes illius hymni partes sequar, paululum
harebo in ea. *Et in terra pax hominibus;* pax, in-
quam, cum seipsis, pax cum Deo, ter optimo, ter
maximo. Illa ducitur à conscientia, cui est benè,
cum à pravis affectionibus sua quies conceditur.

Conscientiam Hebræi dixerunt, *Leb*, id est, *cor*,
quod magna sit cordis, & conscientia cognatio, at-
que affinitas. Est cor vt caloris, ita & affectionum
prope omnium officina; hinc ab illo micationes
arteriarum, venarumque pulsus, index benè, aut

366 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
malè affecti corporis. Sic à conscientia ceu passio-
num omnium indice ; panduntur omnes animi
motus, ijque alij, atque alij. Si enim ea pacata sit, &
tranquilla, ab ea spes enascitur, gaudium, & lætitia:
sin autem à scelere turbida, & euerfa ; tum infœlici
animæ insultat timor, pudor obruit, enecat ingens
mœroris, ac tristitiæ vis, & acre domi bellum est:
qui illud oderit, ac pacem amarit, necessum est, vt
ille conscientiæ suæ consulat, eamque à noxa libe-
ram seruet: tum ei à cœlo pax, quia vt ait Ambro-
sius: *Vbi Domini gratia, ibi debet esse pax Domini.*
Et hæc in præsentia sufficiat attigisse: cætera eius-
dem hymni verba omitto, quia pro se satis illa lo-
quuntur, & seipsa explicant.

§. 6.

*De solempni illa salutatione: Dominus
vobiscum.*

Sacerdos ad populum versus, cum sacris ipse ver-
bis salutat, precaturque quam optimè: *Dominus
vobiscum.* Est ea salutio è Scriptura petita, & à vi-
ris sanctis, beatisque spiritibus vsurpata.

Judic. 6. Ita quondam Angelus Gedeonem virorum for-
tissimum legitur salutasse. *Dominus tecum virorum
fortissime.*

Ruth. 2. Ita Booz messoribus adulta iam die, & imminen-
te altius solis æstu benè precatus: *Dominus vobiscum.*

Ita

Ita Prophetæ magni, victori Afa, eiusque exercitui iam laureato accinere cœperunt, & lætum illud acroama. *Dominus vobiscum; quia fuistis cum eo.* L. 2. paraliq. c. 15.

Ita denique Gabriel, cœlestis ille paranympus Beatam Virginem auditus est compellasse. *Aue gratia plena: Dominus tecum:* & ab illa salutatione prima duci cœperunt salutis nostræ rudimenta. Luc. 1.

Ab illo Scripturæ ritu, cœlique genio factum est, vt hæc ipsa salutio adhiberi sit solita etiam ab Apostolis, qui populo ita bene apprecati: *Dominus vobiscum:* non intima tantum præsentia, qua abesse non potest, cum sit immensus: sed auxilio, & singulari quadam protectione, quæ summi Numinis beneficium est.

Hæc vbi à Sacerdote audit populus, respondet, *Et cum Spiritu tuo;* & illud quidem ex Apostolica traditione.

Hic immitti potest brevis quæstio, quæ ad mores faciat, cur populus, cur Clerus, aut minister non resalutet eadem forma, iisdem prope verbis: *Dominus tecum.*

Videbitur forte cuiquam ea quæstio leuioris momenti, sed vt eiusmodi videri possit, ex vero tamen magni est ponderis, vt enim acutè animaduertit Albertus, cum subiicit minister. *Et cum Spiritu tuo,* tacitè monet Sacerdotem in ara consistentem pœnè sine corpore esse oportere, vt totus sit
spiritus.

spiritus.

368 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
spiritus, expers corporeæ molis, ac sollicitudinis, ac
Deo velut immersus, qui scilicet quantus est, spiri-
tus est.

Monet deinde quanta vis boni exempli, quomo-
do populi vox, & vita consona esse soleat vitæ Sacer-
dotum. Benè precatur Sacerdos, & benè precatur
populus, benè viuit ille, & hic etiam benè: tantum
in illius voce, ac exemplo positum est momenti,
vt certè digna sit Pontifice, digna Petri sede illa sen-
tentia, illud oraculum magni Pontificis Clementis,
cuius meminit Emilius in Ludouico Rege. *Non an-
tea sanctis viuetur moribus, quam imbuti sanctitate
sint morum magistri, videmus enim subditos emula-
ri mores superiorum, eo prorsus modo, quo umbra
corpus.*

§. 7.

De Collecta, & voce Hebræa Amen.

AB illa solemni sacraque salutatione subijcitur
oratio, quæ vulgò *Collecta* dicitur, quia Sa-
cerdos fungens legatione ad Deum pro populo,
huius vota, precesque compendiosa quadam breui-
tate colligit, æternoque Numini legenda quodam-
modo obijcit. Vbi porro sic obiecerit, sicque pro
populo superos orauerit, vt exoret, hic subnectit
Amen.

Est ea vox Hebræa, de qua sua lis, ac disceptatio.
Eam enim septuaginta ita reddunt, *Amen*, id est,
fiat.

fat. S. Hieronymus Epistola ad Marcellam *fideliter*. Origenes *verè*. Alij *certè*: quidam *etiam*, vel *ita* *Tract.*
est. Hæc est Authorum pugna de vna vocula *amen*, ^{35. in} *Matth.*
 ex eo orta, quod aliter, atque aliter accipiatur, modo
 enim aduerbium est affirmantis, modo optantis.

Porro mos sacratæ precationi subdendi *Amen*,
 iam inde ab Ecclesiæ cunis, primisque initijs inua-
 luit, vt testis est Tertulianus libro de spectaculis, vbi c. 25.
 acriter eos reprehendit, qui vno, eodemque ore, &
 Sacerdoti, & histrioni responderent, *Amen*.

Ita habet seuerus morum censor, & antiquitatis
 amans in paucis: *manus, quas ad Dominum extule-
 ris, postmodum laudando histrionem fatigare: ex ore,
 quo amen in sanctum protuleris gladiatori testimo-
 nium reddere, profanum, sacrilegum, impium: hæc
 ille. Ex quibus aperte colligas, quis olim fuerit
 piorum sensus, quis æstus deuotionis, quæ obser-
 uantia religionis, vel in vna voce Amen, quam ad-
 hiberi ad profana nefas fuit: ne ludis, ne vanitati
 aperiretur illud os, & explicaretur ea lingua, quæ
 vel vni sacræ voculæ aliquando patuerat: quod si
 vel in vno verbulo ita religiosi fuere maiores nostri,
 in aperto est, quam in alijs Missæ, & Orationum
 officijs seueri, & prope scrupulosi extiterint: con-
 trà, laxior est ætas nostra, & in hoc profana, ne di-
 cam impia, quod sæpenumero religiosas, sacrasque
 voces ad petulantes iocos detorqueat.*

*De Epistola, Graduali, Tractu, Versiculo,
Prosa, Euangelio.*

Collectam excipit Epistola, eaque ferè è veteri Testamento vel litteris Apostolicis petita antiquo sanè more, qui à Iudæis originem traxisse videtur: apud hos enim per omne Sabbatum lectiones ex Prophetis in Synagoga explicari solita.

Præmittitur autem Epistola Euangelio, quia lex vetus & Prophetæ, Euangelicæ prædicationi præcurrerunt.

Legitur deinde in dextro altaris cornu, quia Christus primùm ad Iudæos missus, quos diuina beneficentia in dextera locarat, vt populum electum, à quo transijt ad sinistram, ad gentes, quibus Euangelicæ veritatis oracula prælegit.

Ne vero id temporis interuallum, quod Epistolam inter, & Euangelium interesse necessum est, vacuum sit, inseritur *Graduale*, quandoque etiam *Versus, Tractus, Prosa.*

Graduale authorem agnoscit Cælestinum Papam, & id nomen inuenit, quia canitur dum Diaconus ascendit ad Euangelium decantandum: innuitque debere nos à virtute in virtutem gradatim veluti ascendere, & ab Epistola ad Euangelium: hoc est à caligine, à nocte antiquæ legis, ad nouam lucem, ac solem aspirare.

Verficulus est vox Hebræa, & peregrina videlicet *Alleluia*, index effusæ lætitiæ, & sanctæ exultationis, *Alleluia* enim, id est *laudate Deum*, vel *laus Dei*: *Hallelu* quippe hoc est *laudate*, *Ia* verò vnum est è decem Dei nominibus, eumque ex vero vniuersalem ostentat, à quo deriuetur, ac pendeat quidquid in vniuerso est singulare.

Et quia gaudij nota est *Alleluia*, ex Ecclesiæ instituto omittitur in Quadragesima, & hebdomada sancta, quæ luctum amat, & sequitur, consentaneum scilicet illi tempori, quo luget, imò patitur, & per extrema supplicia vitam in Cruce sponsum animarum nostrarum expressit.

Ita nimirum visum est Patribus, & toti antiquitati, cui tamen reclamatione Lutherus, & in formula suæ Missæ; tam in Quadragesima, quam in Hebdomada sancta legi vult, & effuso clamore attolli lætum *Alleluia*: non quod ad Dei laudes pronus sit, sed ad maledicendum Ecclesiæ præceps, ex genio quodam hæreticorum, qui rem bonam præstare se credunt, si tantum Ecclesiæ Romanæ contradicere videantur. Sed discedamus ab illis.

Subditur quandoque *Tractus*, siue verficulus è sacris Paginis excisus, qui quia lento spiritu trahitur, *Tractus* appellatur: consonat ille luctui, & Ecclesiæ gemitus exprimit, longasque exilij nostri moras deplorat.

Denique aliquando, licet rarius, subiicitur *Prosa*: seu versus rythmicus, ac numerosus, cuius author fuit *Notgerus* primum Abbas de S. Gallo, deinde Leodiensis Ecclesiæ Præsul, & orbis Legiaci augustum lumen. *Prosa* Ecclesiæ, choroque dedere viri magni. Sacrum illud, piumque carmen, *Veni Sancte Spiritus*, regia voce, calamoque edidit Robertus Rex Franciæ. *Lauda Sion Salvatorem* S. Thomas de Aquino, insigne decus Dominicanæ familiæ.

Subiungitur deinde & Euangelium, quod ex Apostolorum instituto in Missa prælegi debuit, ut videre est in Liturgia D. Marci.

Primis autem Ecclesiæ temporibus, cum nondum scriptum extaret Euangelium: erat vnus aliquis, qui verba faceret de sacrosancta Christi Domini Incarnatione, Passione, Resurrectione, Ascensione, & futuro quondam iudicio. Nimirum adeo veneranda fuere mysteria, ut necesse visum sit ea sacris Missarum solemnibus inserere primum verbo, cum nemo vnus omnium calamo manum admouisset; deinde scripto vbi à sacris Historiographis Euangelicæ Historiæ series emanauit.

Adhibentur verò nonnulli ritus omninò digni qui stylo notentur.

Primus is est, qui Euangelium legit, se munit signo Crucis in fronte, ore, pectore. In fronte quidem sede pudoris, ne erubescat Euangelium. In ore,

ore, vt illud loquatur palam. In pectore, vt illius causa pectus obuium ferat, & ferro, & igni, & quibuscumque voles iniurijs.

Alter ab eo ritus est, quod cereus incendatur, vt ab illius luce in oculos, in animum veniat altior omnino lux, Christus inquam, lux mundi, orbis oculus, sol Ecclesiae, à quo in nos emanet coelestis intelligentiae nitor, & purioris amoris aestus, atque incendia.

Legitur deinde Euangelium facie versa ad Aquilonem, quia cum ab Aquilone pandatur omne malum, à diabolo mittantur omnia tela, ijs obijcimus scutum fidei, quae in Euangelio continetur. Denique infigitur ei osculum, symbolum amoris, ac venerationis, de quibus cum antea fusius disseruerimus, hic verbulo indicasse suffecerit.

Transeo ad quaestionem, quae à viris magnis à Sanctis Patribus, à Theologis immitti solet. Vtrum Subdiaconus, qui solemniter ritu, habituque Epistolam legerit, Diaconus qui Euangelium, qui, inquam peccati mortalis male conscius id fecerit, sit ne ille censendus letalem animae maculam contraxisse.

Doctores sciuntur in diuersas sententias, quae quia faciunt ad institutum nostrum, eas paucis tantum attingam, & singulorum rationes explicabo.

D. Thomas, in ea quaestione, hanc statuit regulam, hoc in posteros emittit pronuntiatum, eos ^{In 4. d.} ^{24. q. 1.} ^{ar. 3. q. 5.}

374 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
omnes mortiferæ culpæ obnoxios teneri, qui ali-
quod sacrum officium, quod ijs ex ordinatione
competat in peccato grauiore exercuerint.

Rationem è principijs suis hanc deducit S. Do-
ctor, quia indignè tractant res sacras, & sacrilegij
rei censendi sunt: hoc autem ex suo genere vt mor-
tale sit, est necesse: vtpote quod Deum omnis boni
fontem petat, eiusque sacra ausu temerario violet.

Ex hoc principio Siluester, & Angelus etiam id
conficiunt idem videri in ministerijs inferiorum
ordinum, vt Ostiarij, Lectoris, Acolyti, Exorcistæ,
qui omnes si in peccato letali ordinum suorum mi-
nisteria obierint, noue maiorisq; noxe rei videatur.

Non videntur tamen varias ob causas. Primum
enim verior ea sententia, quæ asserit minores illos
ordines in Sacramentis reponi non oportere. Acce-
dit deinde, quod ea materia leuis sit, actus enim pro-
prij minorum ordinum, licet aliquomodo sacri,
non tamen adeo accedunt ad ipsum sacrificij a-
ctum, aut Sacramentorum administrationem; ra-
tione cuius ea labes sacrilegij, contrahi videatur.
Relinquatur ergo quæstio, de functionibus sacro-
rum ordinum: Subdiaconi, & Diaconi; illi ex of-
ficio incumbit Epistolam, huic Euangelium po-
pulo prælegere. Quod si fortè, (quod malum
auertant superi) & hic, & ille in peccato mortali id
audeat, cuius culpæ arguetur?

Duæ

Duæ sunt super ea re sententiæ; Vna censet eos ^{verb.}
omninò culpam letalem incurrisse: ita Siluester ^{Clericus}
Angelus, Caietanus. ^{num. 2.}
^{Angelus}
^{num. 18.}

Si exijs authoribus quærat^r huiusce rei ratio, ^{Caiet.}
ea proferri solet, tum quod ministerium illud sit ^{l. 2. q. 6.}
graue, tum quod proximè accedat ad sacrificium: ^{ar. 2.}
tum denique quod ad illud dignè exercendum spe-
cialis quædam gratia per Sacramentum conferatur.

Huic rationi pondus, ac momentum addit D.
Paulus ad Timotheum scribens, vbi fusè disserit,
quæ à Diaconis vitia abesse debeant, quæ virtutes
adesse: ita habet magnus præco veritatis: *Diaconos* ^{1. c. 3.}
pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non
turpe lucrum sectantes: habentes mysterium fidei in
conscientia pura. Et hi probentur primùm: & sic mi-
nistrent, nullum crimen habentes.

Denique ad Scripturæ fidem addi potest autho-
ritas Ecclesiæ, sanctissimorumque Pontificum de-
creta, quæ capitulo vltimo de temporibus ordina-
tionum, cauent, ne Clerici iniqui in susceptis ordi-
nibus ministrent.

Ex his, alijsque, id conclusum volunt authores
illi, sacris ordinibus initiatos grauius peccare si mor-
talis culpæ vinculis impliciti, aut Epistolam, aut
Euangelium cecinerint.

Non desunt tamen Theologi magni nominis ^{In 4. d. 1.}
qui id negent, & in mitiorem abeant sententiam, ^{q. 5. ar. 6.}

hos

*In 3.**part.**tom. 3.**disp. 16.**q. 65. ar.**4. sect. 3.*

hos inter, est Soto, è Dominicana familia magnæ
inter suos opinionis, & Suarez è Societate IESU, à
doctis scriptorum suorum monumentis orbe toto
notissimus. Et certè sua illis suffragatur ratio.

Primum enim non debet imponi id oneris, id
vinculi, nisi eiusmodi præceptum in aperto, in luce
sit: constat autem Ecclesiam, utpote bonam Ma-
trem nusquam vlla lege Diaconis aut Subdiaconis
præcepisse, aut peccati mortalis minas intentasse:
si fortè (quæ hominum est in malum conniuentia)
sceleris alicuius rei Euangelium, aut Epistolam le-
gere præsumpserint, caput enim vltimum de tem-
poribus ordinationum, dum indicat monendos
esse malos Sacerdotes, & sub interminatione diuini
iudicij obtestandos, ut in susceptis ordinibus non
ministrent: non excudit, non stabilit nouam le-
gem, sed explicat eam, quæ cuique à natura est infi-
ta; quæ grauis est, si materia in quam cadit, grauis
fuerit, leuis autem, si leuis: hoc autem, ut cum
Theologis loquar, ex obiecto spectari debet.

Et hinc emanat altera ratio, Actio, qua de agitur;
puta Epistolæ lectio, aut Euangelij, non videtur
adeò grauis materia, ut si quis eam obeat in culpa,
de qua in præsens quæstio, censendus illicò sit illam
maculam contraxisse.

Non esse autem adeo grauem materiam, ex eo
deducit Suarez, quod actio, quæ in Subdiaconi, aut
Diaconi

Diaconi ministerio exercetur, non sit illo speciali modo consecrata, & sanctificata, quo sunt actiones Sacramentorum, ideòque qui illam sic exercuerit, nec censendus sit Ecclesiæ grauem iniuriam irrogasse, nec sacrilegium graue incurrisse.

Hæc Suarez, qui vt animi sui sensa vberius aperiret, ea vult intelligi, si semel tantum, aut iterum id faciat, non autem ex habitu, & vitiosa quadam consuetudine, si contemptus absit, aut scandalum: si enim quis adeo perditæ mentis sit, & profligatæ vitæ, vt etsi se nouerit peccati mortalis vinculis irretitum esse, in eo tamen persistere velit, & passim ea sacra munia præstare, nulla habita ratione conscientia suæ, aut diuinorum officiorum, tum certè is meritò eâ macula notari iudicandus. Et ita in præsentia cum Suario sentiendum, & loquendum censeo: neque enim amo arctiores illas vias, & conscientia labyrinthos, vbi laxior aliqua, & planior aperitur, ex ratione, ex Doctorum placitis, & auctoritate: certè via quæ ad Cælum ducit, suo ipsa tramite arctior, quam vt à nobis arctetur magis, si modo aliqua ratione laxari possit.

§. 9.

De Symbolo.

Evangeliū excipit Symboli lectio, eaque diebus solemnioribus iam inde à temporibus Apostolorum vsurpari solita, varias ob causas.

Bbb

Vna

Vna quidem, quia fides in secretiora anime penetralia per auditum illabatur; Altera: quia ut corde creditur ad iustitiam, ita ore confessio fit ad salutem. Viguit ea primum in Oriente, à quo etiam manauit in Occidentem sub Carolo Magno, quo adhuc superstite inualuit ea consuetudo, ut inter Missarum solemnità praelegeretur Symbolum Apostolorum: ut esset pro scuto, pro clypeo, contra emissam erebo hæresim Fœlicis Vrgelitani Episcopi: Ita nimirum fieri oportuit: ut hæc esset fidelium tessera, & publica illius fidei professio, quam ab ipsis Apostolis, Ecclesie principibus, hauseramus. Romæ tamen aliquot sæculis ea consuetudo non fuit inducta, sed primum sub Benedicto octauo, Pontifice Maximo.

Walfridus c.
226.

Ratio in oculis est, quia cum Roma non tantum urbium princeps esset, & orbis caput sed etiam fidei specula, & schola veritatis, non est visa primis illis temporibus necessaria ea fidei, ac religionis protestatio, quod pro ipsa staret, & loqueretur Roma; ipsaque Urbis maiestas, ac sanctitas, & Petri sedes: accessit tamen deinde, non tam lege necessitatis, quam studio religionis.

Porro quadruplex est Symbolum. Primum omnium est illud, quod vulgo dicitur Apostolorum, quia eorum manu, calamo, ore receptum est, priusquam in diuersas orbis oras excederent. Continet illud

illud præcipua religionis nostræ capita, ea breuitate, atque energia, vt Lutherus, qui tamen præcipiti audacia excusso scilicet vna cum cucullo, omni pudore, in humana, diuinaque iura inuolauit; vni ferè Symbolo pepercerit, confessus in eo ab Apostolis traditam, puram, putamque veritatem.

Alterum est Concilij Nicæni primi, in quo congregati Patres contra impium Arij dogma, filium æterno Patri consubstantialem proclamarunt.

Tertium est Symbolum Constâtinopolitanum, editum in Concilio primo Constantinopolitano & à Gregorio Nysseno conscriptum: & in eo Spiritus Sancti Diuinitas contra insurgentem Macedonij hæresim asseritur: & hoc est quod in præsentia dici solet in sacrosancto Missæ sacrificio.

His quartum addi placuit, authoremque habet D. Athanasium, eius vsus est in officio diei Dominicæ: vt & fidei seruiat, & deuotioni. Et hæc paucis notasse satis erit, non desunt qui in hoc argumento, Symbolique explicatione stylum longius duxerunt, eos consulere poteris, ego breuitati studeo, ne cum lectoris tædio actum agere videar.

§. 10.

De Præfatione.

DE Offertorio, eiusque materia hic questionem non instituo, quia illa ad Theologos spectat, nec tam ad sacrificij cæremonias (quas hic lego)

Bbb 2

quam

380 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
quam ad substantiam pertinere videtur. Bona igitur lectoris venia, ad Præfationem gradum facio, de cuius nomine, reque pauca quæro.

Dicitur Præfatio, quod sit prolocutio, & præparatio quædam, ad eam actionem, in qua augmentum illud sacrificium continetur. Ut ea ritè cedat, & ex voto. Primum populo benè precatur Sacerdos, rogatque ut cum illo sit Dominus, tum vrget ut sursum attollantur corda, qua æstu deuotionis, qua rectitudine intentionis: de hac, & illa extat illud D. Augustini pronuntiatum. *Bonum est sursum habere cor, non tamen ad seipsum, quod est superbia, sed ad Dominum, quod est obedientia.*

L. 14. de
Ciuit. c.
13.

Videant illi, qui sacrificio interfunt, num Mystæ bene monenti obtemperent, num ex vero adijciant illud: *habemus ad Dominum*: plerique sanè hoc euo sunt, quibus ea verba ore excidunt, non corde promuntur, labijs cœlos petunt, at animo, & amore labuntur in infima, in ijsque carneum, & luteum cor immergunt. Hos acutiore stylo pungit Augustinus, probatque multis annonæ, frumentique maiorem esse curam, quam animi & cordis; sic enim eos arguit: *frumentum tuum si haberes in inferioribus, ne putresceret, leuares ad superiora: frumento tuo quæris mutare locum, & cor permittis in terra putrescere: quæ tamen, ex naturæ inclinatione, ex gratiæ genio non est opportunus humano*

Aug. in
Ff. 85.

cordi

mmup

e ddb

cordi locus: quippe quod terram despicit, & cœlos amat. Eiusmodi fuit magni illius Arsenij; cuius eæ morientis ad discipulos voces. *Ibi, ubi, ibi fixa* In eius vita. sint corda, vbi vera sunt gaudia. Quod si omni hora, locove iubemur sursum erigere corda, (si modo ij sumus, qui esse debemus) maximè vero eo loci, ac temporis, cum è superum regia labitur quodammodo Deus homo, & in Sacerdotis manus ilabitur, & tamen quam multi sunt, qui, vt aureo ore, seuera tamen eloquentia ait Chrysofomus, *qui sub horam terribilis mysticæ mensæ, in vaniloquentiæ conuenticulis occupati sunt*, quibus quid dixerim, nisi illud cum D. Chrysofomo. *Quid facis* Hom. de Euch. In Encenys. *ô homo? non promisisti Sacerdoti qui dixit sursum corda, & dixisti habemus ad Dominum. Non erubescis ea hora mendax inueniri?* Si alio tempore, locove aliud loqueretur lingua, aliud cor meditaretur, & excuderet, venia fortassis danda foret, at in templi sacrario, Christi Regia, Seruatoris oculis, in luce, soleque illius maiestatis mendacij impudentis reum teneri: næ insolens, & pudendum crimen: quod vt eluas, age: fac vt ori cor consonet, conspiretque lingua cum animo, & hic & illa tollatur sursum, vt dignos superis foetus admittat, & concipiat.

Dicuntur in Indico mari conchyliæ sese cœlum versus aperire, vt vniones, ac margaritas patenti, diuiteque sinu gignere possint: nimirum à sudo,

382 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
calentique æthere petenda gemmarum lux, & a-
mcenitas, non ab humenti, frigidoque aquæ ele-
mento; quod illis, hoc tibi; à superis ducendi par-
tus Deo digni, & beatæ æternitati. Vt porro ducas,
animæ sinus, & vota cœlestibus aperi, & terrenis
contrahe, tum deinde in vberes gratias erumpe, &
memores tot beneficiorum voces explica. Hoc
monent, imò & iubent illa verba.

*Gratias agamus Domino Deo nostro, quibus dum
obaudis, illico subscribis, & lætus exclamas, dignum
& iustum est. Cum enim humanus animus, ceu
molle, subactumque solum, tot à Deo beneficia,
tanquam ipsius cœli, superumque semina excipiat,
necessum est vt pro ijs gratus existat. Imitanda no-
bis est, inquit olim Ambrosius, natura terra-
rum, quæ susceptum semen multiplicatori solet nume-
ro reddere, quam acceperit; aut enim spontaneos
fructus germinat, aut creditos vberiori cumulo re-
fundit, ac reddit. Hæc vbi melleo ore, calamoque
dixit, & scripsit Ambrosius, tum ad hominem ora-
tionem, stylumque vertit, & è terra communi no-
strum omnium parente hoc ducit argumentum.
Vtrumque debes, quodam hereditario usu parentis.
Nimirum aut spontaneos fructus edere, aut certè
tibi commissos cum scœnore restituere: ne in hoc
terræ, sensus & animæ experti, tu mentis & rationis
composcessisse videaris. Esto enim, vt eiusdem elo-
quentiæ*

L. I. OF.
SC. C. 31.

quentiæ neruo euincit S. Doctor, esto, inquam, *ut* Ibidem.
*aliquis excusare possit, quod Deo suo largitori non
 dederit, quomodo excusare potest, quod non reddide-
 rit? non dare cuiquam vix licet, non reddere non licet.*

Hanc eo loco à terra petijt ratiocinationem, vt
 homini gratos animos faceret; alio loco ex eadem
 materiam sumit, vt in ingratos ingenti eloquentiæ
 flumine, torrenteque deuoluatur.

*Fœneratum, inquit, terra restituit, quod accepe-
 rit, & Usurarum cumulo multiplicatum, homines
 sæpè decipiunt, & ipsa fœneratorem suum sortè de-
 fraudant, terra fidelis manet, & si quando non sol-
 uerit, alio anno superioris anni damna compensat: ita* 1. 6. Hex-
 am. c. 8.
ut nullum unquam dispendium suo inferat creditori.

Videtur eo loci Deum optimùm maximum
 componere cum fœneratore, mentes humanas
 cum terra, quæ nisi femina gratiæ, diuinorumque
 beneficiorum cum fœnore authori suo reddant,
 ipso terræ elemento deteriores esse conuincuntur.
 Certè ab illo fœnore, multiplicatoque prouentu
 terraiam inde à prima orbis infantia benè audiit,
 & inter creaturas primo loco nominata, quod gra-
 titudinis sýmbolum videri posset.

Contra, ignem alto silentio inuoluit sacer histo-
 riographus: ait enim *in principio creauit Deus cæ-
 lum & terram: terræ meminit, imò & aquæ, &
 aëris: ignis nusquam, quod tamen & altissimum*
 est,

384 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
est, & princeps elementum : cuius rationem reddit
Rupertus, quod nihil in se, vel ex se gignat. *Propte-*
rea, inquit, de hoc elemento non iniuria filetur.

ambrosii
L. I. de
Gen. c. 8.

Quod igni, hoc & ingrato, indignus qui in
hominum ordine, imò & creaturarum serie cen-
seatur: vt qui omnia Dei beneficia deuoret, redonet
nihil, ne minimam quidem gratiam pro vniuerso
cumulo gratiarum; quod ingrati animi vitium
tantum est, vt nullum ei expiando supplicium par
esse possit.

Certè Athenienses omni bonarum artium disci-
plina probè exculi, æquitatis, iustitiæ, legumque a-
mantiores: dum sua singulis criminibus supplicia
decernunt, nulla in ingratos intulerunt, seu quod
tantum malum, sua in Republica, aliquando fore
non ominarentur, seu quod nullum poenæ genus
tanto sceleri æquum esse posse existimarent. Eo-
dem spectasse videtur, quod vt omnia sciat Deus,
ingratos quodammodo nescire se fateatur.

Vbi enim è decem leprosis, quos infami illa luc
sanarat, vnus tantum redijt qui daret gloriam Deo,
isque alienigena, de reliquis questus Seruator opti-
mus ait, *nonne decem mundati sunt, & nouem vbi*
Luc. 17. sunt? quo loco ait Glossa, sic habet ingratos quasi
ignotos: vbi sunt? inquirat Dominus. Et hoc inter
mala longè maximum, quod vt auertat à ceruicibus
nostris pia Mater Ecclesia, sub Missæ sacrificium
monet,

monet, vt *Gratias agamus Domino Deo nostro.* Eo ser. con-
 nimirum consilio, *vt locum in nobis faciamus gra-* tra. vitii
tia, vt maiora adhuc accipere mereamur, inquit ingratit.
 Bernardus. Merebimur autem si opere expleamus,
 quod ore profitemur, dum subnectimus *dignum*
& iustum est. *Iustum* quia nos populus eius, & oues
 pascuæ eius. *Dignum*, quia vt ait Augustinus. *Im-* In me-
mensus es Domine, & *ideo sine mensura debes amari,* dit. c. 347.
& laudari ab ijs, quos tuo pretioso sanguine redemi-
sti, quod quia à seipso pro dignitate impetrare non
 poterat Augustinus, Deum in suppetias, & partem
 operis vocabat: Ita enim secum ipse locutus olim.
Non valeo laudare te sine te, habeam te, & laudabo
te, quid enim ego sum Domine per me vt laudem te?
nunquid tenebræ laudabunt lucem? aut mors vi-
tam? tu lux, ego tenebræ; tu vita, ego mors.

Vbi populum ad Dei laudes pronum audiit Sa-
 cerdos, tum ipse effatum illud approbans, & illius
 vota ore sacro excipiens, ita prosequitur: *verè di-*
gnum, & iustum est, equum, & salutare, nos tibi sem-
per & ubique gratias agere, semper, vt nullum
 tempus à gratia vacuum sit, quia nullum à bene-
 ficio vacuum fuit: *ubique;* quia locus omnis gratia
 plenus, adeoque & ea exundans esse debet.

Quod agnoscebat Dauid dum in cælos hoc vo-
 tum emitteret. *Repleatur os meum laude, vt can-* Ps. 70.
tem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam. In

quæ verba D. Augustinus sacro eloquentiæ fonte:
In Ps. 70. Quid est, inquit, tota die? sine intermissione: in prosperis, quia consolaris; in aduersis, quia corrigeris; antequam essem, quia fecisti; cum essem, quia salutem dedisti; cum peccassem, quia ignouisti; cum conuersus essem, quia adiuuisti; cum perseuerassem, quia coronasti. Hæc S. Doctor, ex quo conficis semper, & ubique insonare debere Dei laudes; quæ vt gratiores accendant æterno Patri, primùm cum rogamus per Filium per Christum mediatorem nostrum, idque exemplo beatorum spirituum, Angelorum, Archangelorum, Dominationum, Potestatum, que pauent, & tremunt ad nutum eius, cum quibus & nos pusilli mortales, lutea vasa, vota, precesque iungimus, vt in terris simus quod Angeli, & beatæ mentes in cælis: superiorum ciuium concentores, & diuinis in laudibus æmuli, & hæc ipsa sunt, quæ docet Præfatio.

§. II.

De hymno triumphali Sanctus, Sanctus, Sanctus.

SCinditur ille hymnus duas in partes. Vna Angelos, beatos illos spiritus authores amat, quos Isaias in alto mentis excessu audiuit acclamantes augustum illud, & sacrosanctum acroama. *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum: Deus inquam exercituum, quod terrori seruit, ac maiestati.*

stati. Altera piorum hominum inuentum est; petiturque è solemni cantico puerorum Hebræorum Christo triumphalem in modum accinentium.

Osanna in excelsis.

De hac vocula *Osanna*; aliqua est inter Doctores controuersia.

Euthymius, & Theophylactus volunt *Osanna* significare Dei laudem, in quam vna cum superioribus mentibus excedit Sacerdos.

Chrysofomus, Hieronymus, Damasus *Osanna* Dei gloriam interpretantur.

D. Ambrosius, & Hilarius credunt vocem *Osanna* significare redemptionem domus David: eam nimirum vel maximè expetebant, qui Christo occurrentes læti inclamabant *Osanna filio David*. Hæc est illorum Authorum de vna voce lis, ac contentio: in qua postremam sententiam magis probo: vt *Osanna* sit vox composita, ex *Hosa* id est saluum fac, & *na*, quæ est interiectio obsecrantis, quasi dicat: *salua obsecro*: ô fili David, qui resides in altissimis cœli verticibus.

Iuuat hic annectere quod D. Chrysofomus in Missa à se composita instituit, vt Sacerdos illis verbis *Sanctus, Sanctus, Sanctus* hæc subijceret. *Nullus eorum qui carnalibus cupiditatibus, & voluptatibus est alligatus, dignus est ad te accedere, vel tibi ministrare, Rex gloriæ, tibi enim ministrare ma-*

In ritu
Missæ
Græcæ.

gnum:

388 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
gnum est, & ipsis cœlestibus potestatibus terribile.

His duo potissimum innuit, & ore aureo commendat vir sanctus; Primum insignem animi, corporisq̄e munditiam, qua quisquis caret, nã ille indignissimus est, qui corpus Domini contrectet; nã ille Iudæis ipsis deterior; vt enim D. Hieronymus. *Perfidus Iudæus, perfidus Christianus, ille de latere, iste de calice sanguinem Christi fundit. Sanctus Ioseph puris manibus Corpus Domini baiulauit, iste vero pollutis manibus, & quibus paulo ante mulieris corpus tractauit, salutem hominum tangit, & recipit ore, quo paulo ante basia meretrici impressit, ille qui fuerat Christi membrum, tollit membrum Christi & facit membrum meretricis.* Quod quantum sit scelus nemo non videat, nisi qui mente penitus fuerit destitutus.

Alterum quod paucis attingit, est reuerentia quædam singularis, & sacer honor, quo tangi, percelliq̄e debet, qui aris, & sacrificio assistit. Satis conscius quam exacta muneris obiti reddenda sit ratio: quam mirum quantum apprehendunt viri, & ingenio, & sanctimonia illustres, quos inter magister Auila à pulpito, sacraque dicendi facultate suo æuo notissimus, de quo hoc dignum omni memoria referri solet.

Cum ei inter familiare colloquium narraret vnus aliquis, Sacerdotem recens ordinatum, intempestiua,

stua, & immatura morte obiisse, utpote in primo adolescentiæ flore, quem cæca, & præpropera fata demersuerant; percunctatus est illicò, an aliquando sacrificasset: respondenti vero, *semel dumtaxat*, statim subdidit pius Ecclesiastes, *multum defert ad Iudicem.*

Si ex eo quæsieris quod illud *multum*, audies, vel semel sacrificium incruentum Deo immortalis obtulisse, hoc enim uerò multum est, & immensi apud superos ponderis, quod aliquando tandem in ultimo foro, seueræ summi Iudicis libræ supponetur, seueram appello libram illius tribunalis, quia sacra est, & sacrificij munij ponderandis designata.

Scriptura teste, & interprete diuinæ mentis; libra sanctuarij multo maior erat libra vulgi; imò hanc illa tota medietate excedebat; adeo ut ea, qua in foro, & ad usus profanos utebantur, si integra esset, & vnus pondo, præ illa sanctuarij medium dumtaxat pondo contineret.

Videtur enim hæc æquitatis, & iuris esse ratio, ut Sacerdotum virtus, ac sanctitas, vulgi mores, ac sanctimoniam etiam duplo superet, atque excedat: vel ob id vnum, quod in sacras aras, & sanctuarium admissi Deo auctori suo litent, & hoc ipsum tanquam immensi ponderis ad Iudicem suum deferant.

Quod velim æquâ lancæ metiri velit quisquis

390 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
in dies singulos augustam, diuinamque Deo ho-
stiam immolat: si enim qui vel semel tantum id
fecerit; tamen is multum defert ad Iudicem, quan-
tum necessum est eum, cui superum, cœlique fauor,
atque indulgentia diebus omninò singulis id con-
cesserit. Certè si is esse velit, qui debet, sit ille ter
sanctus, qui cum Seraphinis Deo opt. max. San-
ctus, Sanctus, Sanctus inclamat.

§. 12.

De nomine, Authore, & sacro silentio
Canonis.

VT omnia propè sacrificij nomina, muniaque
petulanti voce impetierint hæretici: maxi-
mè tamen sacrum Missæ Canonem, quem vt ma-
ledicentiæ, calumniarumque suarum veluti sco-
pum statuerunt.

Lutherus ad vinum, & pocula disertus, ebria vt
alias lingua, multa scommata in Canonis nomen
effutit, atque euomit. Primum in libro de abrogan-
da Missa, de eo ita loquitur. *Quanquam habeam
quod pro sano Canonis sensu dicere possim, vt alias
feci, tamen nunc non dignor eum tali honore: vtque
non ore tantum id profiteri, sed re etiam ipsa fecisse
videatur, insanos, blasphemos, impios iocos in il-
lum iacit, atque euibrat. Maximè verò libro de abo-
minatione Canonis, vbi malus orator rem ita ex-
aggerat,*

aggerat, ita furit, ac bacchatur, vt velit homines au-
dito vel solo nomine Canonis signare se Cruce, ac
fugere, non secus ac si ex Erebo furiale monstrum,
& Dæmon aliquis occurrisset. Vt insignem eius pe-
tulantiam retundamus, nonnulla dicemus de no-
mine, authore, & silentio Canonis: de eius veritate, Tom. c.
18. de
Missal.
2. c. 19.
& explanatione videri potest Bellarminus, qui fufe
de ijs disputat, ego in præsentia superfedebo.

Canon Græce dicitur, Latinè *regula*, quod fixa sit,
ac stabilis: alij ea de causa *legitimum* appellarunt; Optat.
Mileuit.
Diony-
sius.
secretum alij, quod in alto silentio, ac secreto dicere-
tur, ob singularem mysteriorum reuerentiam. Alij
denique *actionem* vocitarunt; quod in eo resideat
ipsa actio sacrificij, cum in reliquis verba tantum
reperirentur.

Author porrò fuit tum ipse Christus, tum Apo-
stoli, in primisq; Beatus Petrus, qui ad verba Do-
mini, tum preces aliquas, tum certos ritus addidit.
Tum deniq; alij Pontifices in eadem cathedra lon-
ga serie confidentes. Equibus Leo primus eas vo-
ces inseruit: *sanctum sacrificium, immaculatam ho-
stiam*; & Gregorius primus illas: *diesque nostros in
tua pace disponas*, quod ipsum in eorum vita anno-
tari placuit; ad memoriam tantorum Pontificum
& sacrosancti sacrificij venerationem, cuius Canoni
tot adjcis oracula, quot verba.

Transco ad secretum, profundumq; silentium;
quod

392 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
quod etiam maledica lingua carpunt dicaces hære-
tici, quos vt arguam, docebo primum cur ea sacrifi-
cij pars in arcano secreto peragatur, tum deinde
quam opportunum orationi silentium.

S. Remigius magnus omninò Præful in ea sacri-
ficij parte silentium amat, vt animus, qui per verba
à se quodammodo elabi, & abire solet, intra se
reuocetur, positoque omni strepitu verborum ad
Deum vnum dirigatur: vt enim in Mosaico taber-
naculo Sancta Sanctorum velo claudebantur, vt
Sacerdos ijs receptus, & ab hominum ore, conspe-
ctuque semotus, attentius orationi vacaret: ita &
in lege noua sacrosanctus Mystes: quasi iam ingres-
sus Sancta Sanctorum, secreto, in Canone Deum
exorat.

*Can. Sa-
cerdoti
de con-
sec. d. 2.*

Ad eandem causam reuocari potest vetus illud
statutum, quo olim Ecclesia cauit, vt nemo laicus
stare in choro posset, dum Missa celebraretur.

His addi potest altera ratio, quod illud silentium,
secretaque oratio, ipsi sacrificio reuerentiam conci-
liet, ac venerationem, viteturque periculum illud
ne laicus aliquis ore profano verba illa sacratoria
vsurpet, si ea à Sacerdote sæpius audierit; Ita factum
olim à Pastoribus, & impudenter, & impiè, qui
cum supra panem & vinum verba consecrationis
protulissent, illicò tanto scelere parè poenam sense-
runt; ignis enim è cœlo lapsus, panem, vinum, &
lapidem,

*Sophron.
in Prat.
spir. c.
196.*

lapidem, cui insidebant, subito impete absumpsit.

Denique accedere potest & alia causa, quam pro coronide huius paragraphi seruatam volui, opportunum scilicet orationi silentium; quod ipsum natura duce agnouere Pagani.

Ægyptijs Crocodilus pro Numine fuit, vt qui lingua careret, quo innuerent & in perpetuo silentio Deum esse, & silentio coli quam optimè.

Romanis Angeronia erat Dea, ore obligato, signatoque, vel digito ad os admoto, vt fana subeuntes moneret aperienda quidem animi penetralia: sed oris claustra penitus occludenda.

Eodem duci potest, quod olim in more fuisse testatur D. Chrysostomus, supernè inscriptum in templis silentium, vt ea subituri, legerent impostam sibi regulam diuini cultus, ac venerationis: amat nimirum etiam iudice Trismegisto, Deus ineffabilis, silentio solo prædicari: hinc illud oraculum Zachariæ. *Sileat omnis caro à facie Domini: cuius rationem reddit regius vates, quia te decet hymnus Deus in Sion.* Hieronymus vertit. *Tibi silentium laus Deus in Sion.* Horn. r. in 1. ad Tim. Ps. 64. v. 2.

Nempè eximium quoddam est laudis genus animi silentium, Numen tacitè, & demissè venerationis: Quod si vel ipsa sacri loci religio, vel diuinorum mysteriorum sanctitas adeò seueram silentij legem in alijs Missæ partibus imponit, in hac

D d d

verò

394 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
verò quam maximè: vtpote, in qua arcana cælestia
reuelantur, & ea peragitur actio, quam ipsi horrent
Inferi, tellus amat, cœlum suspicit, verentur Angeli,
& ad quã tota superum regia spectatura descendit.

Dixit olim ex antiquis nonnemo. *Parua cura
loquuntur, ingentes stupent*: Illud quippe à natura
comparatum est: si præ manibus sit negotium a-
liquod leuioris momenti, illud expedit lingua, &
vel vna vocula explicat. At si ingentes sint curæ, si
magna difficultatum moles incumbat, si res arduæ
expediendæ sint, tum verò non linguam solum stu-
por illigat, sed & mentem inuadit, atque distinet.

Quod si in humanis id vsu venit, quanto magis
in hoc augusto, diuinoque Missæ sacrificio, eaque
illius parte, in qua ad paucas voculas, è superum
aula, ex Empyreifede, sinuque beatitatis quodam-
modo deuocatur sacrum Christi Corpus, ac San-
guis: & quæ huic, atque illi mirabili nexu iungitur
Diuinitas: & sub panis, vini que specie tegitur, ho-
muncionisque vnus manibus atrectatur.

Eatantum mysteriorum ratio, religio, maie-
stas, quia voce satis exprimi non potest, alto silen-
tio, profundoque stupore ostenditur. Quod Noua-
toribus nostris absouum videri non debet, imò vel
maximè nature, rationi, diuinæque legi consentaneum.

Certè apud Ethnicos audiebatur in sacrificijs il-
lud solenne. *Fauete linguis*; & apud Romanos Cle-
mente

mente Romano teste Diaconus per templi arcam
 emittebatur, qui inambulando contemplaretur
 viros, ac mulieres ne quis fieret strepitus, ne quis
 nutus faceret, aut mussitaret. Et in Ægypto (fede o-
 lim pietatis, ac religionis) incredibilis fuit silentij
 obseruantia, eorum qui ad synaxim admittebantur.

Narrat Cassianus Ægyptios Monachos, etsi ^{2. Instit.}
 conuenissent numero longè maximo; tamen eam ^{c. 2.}
 silentij seruasse legem, vt præter illum, qui Psal-
 mum decantabat, audiretur nemo, imò nullus om-
 ninò adesse putaretur. Non sputum, non excreatio,
 non tussis, non oscitatio, non gemitus, non suspi-
 ria, non vox vlla alia resonabat. Crederes esse te in
 auia solitudine, inter silentia nemora, mutas rupes,
 elingues saltus: adeo exactum, ac reuerens tota illa
 concione silentium.

Quod si in primitiua Ecclesia, in qua purior vi-
 gebat spiritus, religiosas inter mentes, in quibus al-
 tior, cœlestium intelligentia, ac contemplatio, da-
 tum illud vel soli sacrorum communioni, quidni
 concedatur & ipsi Sacerdoti, vt quædam apud se
 verba tacitus teneat, secum loquatur, & quasi so-
 lus cum Deo solo ingens humanæ salutis nego-
 tium tractet. Dabitur enim uerò, quidquid contra
 mussitent, aut obganniant hæretici.

Canonem excipit oratio Dominica, aliæque
 preces. De illa scripsere quamplurimi, & piè, & di-
 fertè,

D d d 2

396 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
fertè, ideoque stylum contraho, de his eadem ratio,
quam supra de Collectis insinuaui.

Pro coronide adijcitur à Latinis *Ite missa est*, à
Græcis *in pace Christi eamus*, & respondetur *In no-
mine Domini*, vt patet ex Liturgijs Basilij, & Chry-
sostomi. Et hæc de sacrificio pro instituta breuita-
te dicta, æqui, bonique consulat beneuolus Lector.

C A P V T X.

De Beneficijs.

DE beneficijs dicere meditati duo succurrunt
stylo notanda.

Primum quid sit beneficium; alterum quis ei
obtinendo ab ætate, scientia, & moribus idoneus
esse videatur.

§. PRIMVS.

*Quid sit beneficium Ecclesiasticum, &
quis illius Capax.*

HÆc Theologis, ac Iuris peritis probata defi-
nitio.

Ex Inno-
centio in
c. Rela-
tum de
Præben-
dis. *Beneficium est ius perpetuum percipiendi fructus
ex bonis Ecclesiasticis propter aliquod officium spiri-
tale, auctoritate Ecclesiæ constitutum.*

Vt quis eius sit capax decem omnino requirunt
Theologi. Primum legitimo sit thoro genitus, quia
id facit ad ipsam natalium commendationem, or-
dinumque